

ČAS MINULÝ JEDNODUCHÝ PRETÉRITO PERFEITO SIMPLES

Morfemická struktura

Slovesa pravidelná

Minulý čas se tvoří u pravidelných sloves odtržením koncovek **-ar,-er,-ir** od infinitivu a připojením následujících koncovek:

U sloves končících na **-ar**:

-ei	-ámos¹	andar	andei	andámos
-aste	-astes		andaste	andastes²
-ou	-aram		andou	andaram

U sloves končících na **-er**:

-i	-emos	viver	vivi	vivemos
-este	-estes		viveste	vivestes
-eu	-eram		viveu	viveram

U sloves končících na **-ir**:

-i	-imos	partir	parti	partimos
-iste	-istes		partiste	partistes
-iu	-iram		partiu	partiram

Slovesa pravidelná s pravopisnou změnou

Pravopisná změna **c ► que**

Některá slovesa, aby si uchovala stejnou výslovnost kmenových samohlásek, vykazují pravopisné změny v 1.os. sg. v minulém čase jednoduchém. Jde například o sloveso: *tocar* „hrát“, které v **první osobě jednotného čísla přítomného času oznamovacího způsobu** mění „**c**“ na „**que**“, přičemž výsledný tvar je *toquei*. V ostatních osobách však toto sloveso nevykazuje žádné jiné pravopisné změny:

tocar	
<i>toquei</i>	tocámos

¹ Podle nového pravopisu (AO90) je v 1.os.pl. grafické označení přízvuku fakultativní. My však doporučujeme, aby se stále označoval, a to z toho důvodu, že graficky označený přízvuk signalizuje nad touto samohláskou vokalicovou kvalitu, a to v tomto případě nízké – otevřené a). V indikativu přítomného času se *a* bez grafického přízvuku realizuje jako střední středová (neboli polozavřená) samohláska. Dá se tedy konstatovat, že v tomto případě přítomnost nebo nepřítomnost přízvuku je fonologicky relevantní: je schopný rozlišit vokalicovou kvalitu a potažmo temporální význam slovesa.

² Druhá osoba množného čísla se v některých portugalských dialektech (například jižních) používají místo druhé osoby jednotného čísla: Například *falastes* místo *falaste*, *partistes* místo *partiste*, atd.

tocaste	tocastes
tocou	tocaram

Do této skupiny patří slovesa *aplicar* „použít, aplikovat, přiložit“ (1.os.sg. ► *apliquei*), *arrancar* „vytrhnout“ (1.os.sg. ► *arranquei*), *atacar* „zaútočit“ (1.os.sg. ► *ataquei*), *certificar* „potvrdit“ (1.os.sg. ► *certifiquei*), *complicar* „komplikace“ (1.os.sg. ► *compliquei*), *duplicar* „zdvojnásobit“ (1.os.sg. ► *dupliquei*), *educar* „vychovat“ (1.os.sg. ► *eduquei*), *explicar* „vysvětlit“ (1.os.sg. ► *expliquei*), *ficar* „zůstat“ (1.os.sg. ► *fiquei*), *identificar* „ztotožnit“ (1.os.sg. ► *identifiquei*), *modificar* „změnit“ (1.os.sg. ► *modifiquei*), *multiplicar* „znásobit“ (1.os.sg. ► *multipliquei*), *secar* „schnout“ (1.os.sg. ► *sequei*), *suplicar* „žadonit“ (1.os.sg. ► *supliquei*), *atd.*

Pravopisná změna ç ► c

Některá slovesa v **první osobě jednotného čísla** mění „ç“ na „c“, jako například *começar*, přičemž výsledný tvar je *comecei*. V ostatních osobách však toto sloveso nevykazuje žádné jiné pravopisné změny:

U sloves končících na **-er**:

começar	
comecei	começámos
começaste	começastes
começou	começaram

Do této skupiny patří slovesa *alcançar* „dosáhnout“ (1.os.sg. ► *alancei*), *almoçar* „obědvat“ (1.os.sg. ► *almocei*), *ameaçar* „hrozit“ (1.os.sg. ► *ameacei*), *dançar* „tančit“ (1.os.sg. ► *dancei*), *realçar* „zvednout“ (1.os.sg. ► *realcei*), *troçar* „zesměšnit“ (1.os.sg. ► *trocei*), *tropeçar* „klopýtnout“ (1.os.sg. ► *tropecei*), *atd.*

Pravopisná změna g ► gue

K této pravopisné změně dochází u sloves typu *chegar* „přijít“, vyžadují z fonetických důvodů změnu v „**gue**“ v **první osobě jednotného čísla**.

chegar	
<i>cheguei</i>	chegámos
chegaste	chegastes
chegou	chegaram

Do této skupin sloves se řadí také následující: *apagar* „zhasnout, vypnout“ (1.os.sg. ► *apaguei*), *estragar* „zničit, zkazit“ (1.os.sg. ► *estraguei*), *julgar* „myslet si, domnívat se

(1.os.sg. ► *estraguei*), *ligar* „zapnout, spojit“ (1.os.sg. ► *liguei*), *mastigar* „žvýkat“ (1.os.sg. ► *mastiguei*), *negar* „popřít“ (1.os.sg. ► *neguei*), *pagar* „platit“ (1.os.sg. ► *paguei*), *jogar* „hrát“ (1.os.sg. ► *joguei*).

NEPRAVIDELNÁ SLOVESA

Slovesa s nepravidelným časem minulým jsou: *caber* „vejít se“, *poder* „moci“, *ver* „vidět“, *dar* „dát“, *estar* „být“, *haver* „být, mít“, *ir* „jít“, *dizer* „říci“, *fazer* „dělat“, *trazer* „přinést“, *querer* „chtít“, *saber* „vědět“, *pôr* „klást, položit“, *ser* „být“, *ter* „mít“, *vir* „přijít“

1. **caber**

caber	
coube	coubemos
coubeste	coubestes
couve	couberam

Podobně se časují: *descaber* „být nevhodný“,

2. **poder**

poder	
pude	pudemos
pudeste	pudestes
pôde	puderam

3. **ver**

ver	
vi	vimos
viste	vistes
viu	viram

Pozor: sloveso *prover* „vybavit, zásobit“ a *desprover* „zbavit“ na rozdíl od slovesa *antever* „předvídat“, *entrever* „zahlédnout“, *rever* „znovu vidět“ se sice časuje jako sloves *ver*, ale pouze v přítomném čase a také v konjunktivu přítomného času. V jednoduchém čase minulém oznamovacího způsobu je toto sloveso pravidelné:

prover	
provi	provemos
proveste	provestes
proveu	proveram

desprover	
------------------	--

desprovi	desprovemos
desproveste	desprovestes
desproveu	desproveram

4. dar

dar	
dei	demos
deste	destes
deu	deram

5. haver

haver	
houve	houvemos
houveste	houvestes
houve	houveram

6. ir

ir	
fui	fomos
foste	fostes
foi	foram

7. estar

estar	
estive	estivemos
estiveste	estivestes
estive	estiveram

8. dizer

dizer	
disse	dissemos
disseste	dissestes
disse	disseram

Condizer „být v souladu“, *contradizer* „protiřečit“, *desdizer* „popřít“, *entredizer* „říkat pro sebe“, *maldizer* „proklínat“, *predizer* „předvídat“, *redizer* „znovu opakovat“,

9. fazer

fazer	
fiz	fizemos
fizeste	fizestes
fez	fizeram

desfazer „rozdělat“, *malfazer* „škodit“, *perfazer* „obnášet“, *refazer* „předělat“, *satisfazer* „vyhovět“

1. trazer

trazer	
trouxe	trouxemos
trouxeste	trouxestes
trouxe	trouxeram

2. querer

querer	
quis	quisemos
quiseste	quisestes
quis	quiseram

Pozor: sloveso *requerer* „žádat“ je slovesem pravidelným v minulém čase:

requerer	
requeri	requeremos
requereste	requerestes
requereu	requereram

3. saber

saber	
soube	soubemos
soubeste	soubestes
soube	souberam

4. pôr

pôr	
pus	pusemos
puseste	pusestes
pôs	puseram

antepor „dát přednost“, *apor* „připojit“, *decompor* „rozložit“, *expor* „vyložit“, *impor* „vnutit“, *indispor* „rozčilit“, *opor* „postavit do cesty“, *pressupor* „předpokládat“, *repor* „nahradit“, *sobrepor* „položít na sebe“, *sobrepor* „podložit“, *supor* „předpokládat“, *transpor* „překročit“.

5. ser

ser	
fui	fomos
foste	fostes
foi	foram

ter	
tive	tevemos
tiveste	tivestes
teve	tiveram

Abster-se „zdržet se“, *conter* „obsahovat“, *deter* „zadržet“, *entreter* „bavit“, *manter* „udržet“, *obter* „získat“, *reter* „zadržet“, *suster* „podepřít“.

vir	
vim	viemos
vieste	viestes
veio	vieram

Advir „přihodit se“, *contravir* „odvětit, porušit“, *intervir* „zasáhnout“, *provir* „pocházet“.

Pozor: Často dochází k záměně tvarů sloves *ver* a *vir* v minulém čas jednoduchém.

vir		ver (zachováno pouze i podle vzoru <i>ouvir - ouviram</i>)	
vim	viemos	vi/ouvi	vimos/ouvimos
vieste	viestes	viste/ouviste	vistes/ouvistes
veio	vieram	viu/ouviu	viram/ouviram

Sémantický rozbor jednoduchého času minulého

Čas jednoduchý minulý má temporální význam perfektní, tedy dokonavý, také do češtiny se překládá zpravidla dokonavými slovesy. Charakterizuje děj predikátoru jako děj předcházející výpovědní události, je tedy neaktuální, a vidově perfektní.

Tento čas může vyjádřit jednorázové děje dovršené v minulosti nebo změny stavu v minulosti. Často bývají blíže určené časovými příslovci jako *ontem* „včera“, *no ano passado* „loni“, *no mês passado* „minulý měsíc“, atd.

Minulý čas zachycuje jednorázové děje po sobě následující

děj 1	děj 2	děj 3
↑	↑	↑
Přišel jsem	viděl jsem	zvítězil jsem.
Cheguei	vi	venci.

Také přírodní jevy a jiné durativní jevy či děje již ukončené v minulosti se v portugalštině mohou vyjádřit perfektním minulým časem, zatímco v češtině se používá tvarů nedokonavých: *Ontem nevou/choveu*. „Včera snežilo/pršelo.“ *Estudou em Lisboa*. „Studoval v Lisabonu“. *O Rui tocou piano*. „Rui hrál na piano.“ B. Zavadil to vysvětluje tak, že: „děj aspektově pojatý jako perfektní může implikovat různé časové rozpětí, je však prezentován celostně, globálně. Proto je nutné rozlišovat perfektnost (aspektový význam) a durativnost (význam kategorie povahy slovesného děje). Překlad do češtiny není vždy spolehlivým vodítkem, protože obě kategorie jsou zde organizovány poněkud odlišně: PSD je v češtině podřízena vidu, což se projevuje v tom, že sloveso s významem nekonkluzivním nebo s durativním významem povahy slovesného děje se vyskytuje pouze v tvaru nedokonavém, dokonavý tvar nepřištoutí. Proto sloveso *studovat* má v minulém čase pouze tvary *studoval jsem*, *studoval jsi*, atd. V portugalštině se obě dvě kategorie kombinují, takže každý slovesný děj (včetně sloves s významem nekonkluzivním nebo děje sloves s durativní povahou slovesného děje, lze pojímat buď perfektně nebo imperfektivně. Proto sloveso „*estudar*“ může znamenat i „studovat“, přestože je ukončený.

V tomto ohledu je dobré si připomenout, že pakliže si mluvčí přeje vyjádřit kurzivnost perfektního děje, pak může použít perifrastickou vazbu: *estive a falar*, která nejvíce odpovídá tvaru „studoval jsem“ a vyjadřuje kurzivnost děje minulého v perfektním významu. Děj je chápán jako celostní, ohraničený většinou okolnostním určením nebo kontextem, ale jeho časové rozpětí je větší než u jednorázových dějů či událostí.

Srovnejme tedy:

Ontem falei com o director. _____ ↓ _____
Ontem estive a falar com o director. _____ [↓↓↓↓] _____

V překladu obou vět do češtiny se rozdíl nemusí vždy poznat. V zásadě by se obě věty mohly přeložit stejně: „Včera jsem mluvil s ředitelem.“ Vzhledem k tomu, že se vidové prostředky používají v češtině často formalizovaně, nemůžeme podle slovesného tvaru přesně povahu slovesného děje interpretovat. Kdyby bylo nutné ji explicitně vyjádřit, pak bychom museli použít v překladu opoziční tvary: Včera jsem si *promluvil* s ředitelem x Včera jsem *mluvil* s ředitelem.

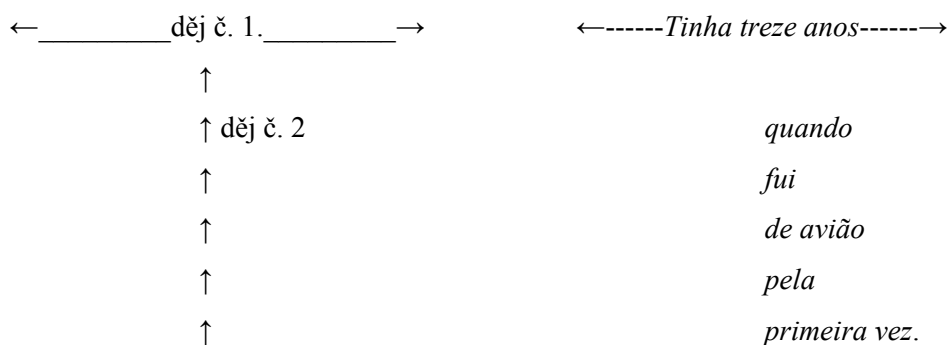
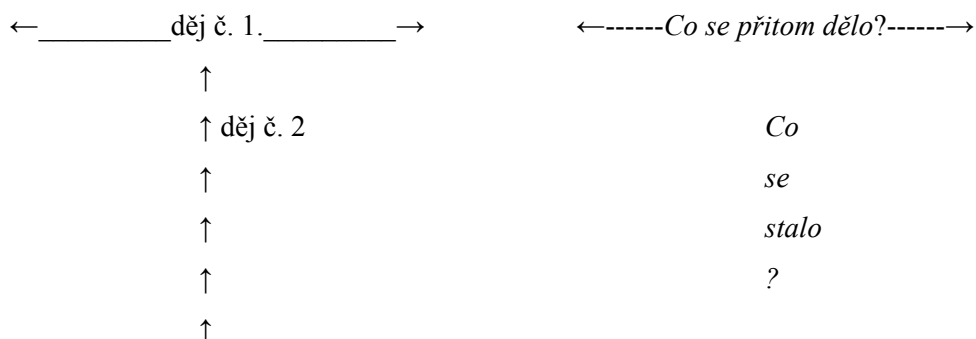
Takových případů, kdy se používá v češtině sloves v nedokonavém tvaru a v portugalské ve tvaru dokonavém, je celá řada

Srovnejme:

Portugalština (perfektní tvar)	Čeština (perfektní/imperfektní tvar)
Quem to <i>disse</i> ?	Kdo ti to řekl/řikal?
Ele <i>perguntou se</i> estamos em casa.	Zeptal se/ <i>ptal se</i> , jestli jsme doma.
O que é que <i>cantaram</i> ?	Co zazpívali/zpívali?
<i>Li no jornal</i> que houve terramoto no Japão.	<i>Přečetl jsem/četl jsem</i> v novinách, že v Japonsku bylo zemětřesení.

Tímto časem se také vyjadřují děje, které skončily v dosud trvajícím období, přičemž předpokládáme, že již skončily. *Hoje já tomei o pequeno-almoço.* „Dnes jsem již snídal“.

Používá se také v souvětí, kdy popis okolností, vlastností a stavů v minulosti v první větě časově přesahuje perfektně pojatý děj druhé věty: [děj č.1 > děj č. 2.]: ***Tinha treze anos quando, quando fui de avião pela primeira vez.*** „Bylo mi třináct let, když jsem letěla poprvé letadlem.“
Lia/Estava a ler o jornal quando a Maria chegou. „Četl jsem časopis, když přišla Marie.“ V tomto souvětí je věta druhá chápána perfektivně, zatímco imperfektum má kurzivní povahu. Opět bychom si pro první větu mohli položit kontrolní otázku: *Co se přitom dělo?* A pro druhou větu: *Co se stalo?*³

³ Tamtéž.

